

Примљено: 26. 11. 2024.			
Орг. Јед.	Број	Прилог	Вредност

Recenzija rukopisa knjige

prof. dr. Dragan Todorović

Romi na talasima novoprotestantizma (Protestantizacija Roma jugoistočne Srbije)

Knjiga, nastala na osnovu autorovog istraživanja za doktorsku disertaciju u prvoj deceniji ovog stoljeća, društveno je i naučno aktuelna i značajna iz barem tri razloga (odnosno, značajna je i aktuelna na tri nivoa).

Prvo. Pored razloga koji su očigledni iz utemeljenih autorovih istraživačkih hipoteza, treba naglasiti aktuelnost sociološkog/romološkog izučavanja problematike romske populacije u Evropi. Evropa se poslednjih decenija intenzivno suočava sa problemom odnosa prema etničko i kulturno "drugačijim" (i)migrantima. Susreću se i sukobljavaju: 1. vizije/politike njihove potpune integracije u postojeća, do sada uglavnom etnički i religijski homogena društva (uz modernu individualizaciju i brzi nestanak značaja posebnog etničkog, kulturnog i i religijskog kolektivnog identiteta migranata); 2. vizije/politike koje su usmerene ka stvaranju multikulturnog pluralnog društva, ali sa uzajamnim prihvatanjem nekih osnovnih zajedničkih etičkih i političkih vrednosti i normi; 3. vizije/politike koje vode isključivanju i getoizaciji imigranata, odnosno, ako je moguće, potpunom zatvaranju spoljnjih granica prema njima. Romi su populacija etnički i kulturno "drugačijih" (i)migranata koja već vekovima živi u brojnim evropskim društvima. Istraživanje njihovog identiteta i života u evropskim društvima (i to kako "problema sa Romima", tako i "problema Roma s tim društvima") značajno je i za uočavanje nekih problema i (ne)mogućnost njihovog rešavanja u vezi sa savremenim novim migracijama. Pošto je kod tih novih migracija pitanje (različitosti) religije od velikog istraživačkog značaja, isto tako je od velikog značaja i istraživanje religije i religioznosti kod romske populacije.

Drugo. Istraživanje religije i religioznosti Roma od značaja je i za sociologiju religije, njene teorije, teze i hipoteze. I obrnuto: neke od poznatih hipoteza sociologije religije značajne su za razmatranje religijske identifikacije Roma. Mislim najpre na teorije, saznanja i hipoteze o odnosima većinske/dominantne i manjinskih religija; religije (i statusa religije) kod većinskog/dominantnog naroda i religija nacionalnih manjina. Kod izučavanja "protestantizacije" Roma (u jugoistočnoj Srbiji) suočavamo se sa kompleksnom situacijom odnosa religije većinskog naroda (pravoslavlja i/ili islama) prema manjinskoj religiji (protestantizmu) unutar same manjine i, istovremeno, odnosa manjinske religije protestantizma i protestantskih verskih zajednica kod većinskog naroda sa istom religijom i njenim verskim zajednicama kod manjinskog romskog naroda (uz problem mesta i odnosa novoprotestantizma nasuprot tradicionalnoj većinskoj religijskoj opredeljenosti samih Roma).

Istraživanje autora potvrđuje uobičajeno (selektivno) romsko prihvatanje dominantne religije većinskog okruženja u kome žive (pravoslavlja ili islama), sinkretički značaj romske religioznosti (selekcija pravoslavnih i islamskih predstava, obreda i običaja, uz istovremeno selektivno održavanje i praktikovanje elemenata sopstvene "paganske" tradicije).

Za sociologiju religije, kao i za svakodnevni život Roma u njihovoj društvenoj okolini, posebno je interesantan uvid u različite uslove i posledice njihovog prihvatanja različitih verzija (neo)protestantizma. Prihvatanje protestantizma kao relativno nove religiozne orijentacije u jugoistočnoj Srbiji od strane Roma, s jedne strane, olakšano je tradicionalno sinkretičkom prirodom njihove religioznosti. Ipak, novousvojeno protestantsko opredeljenje zadržava manjinski karakter i unutar same romske zajednice. Tome pridonosi i verska i moralna rigoroznost neoprotestantizma, koji se oštro suprotstavlja baš religijskom sinkretizmu i moralnoj popustljivosti. Kod onih koji ga prihvate razvija svest da su i trebaju biti verska i moralna elita nasuprot uobičajenim

nepreobraćenim tradicionalnim vernicima (ili ateistima) kod Roma, ali i kod pravoslavne ili islamske većine većinskih naroda. Zbog toga je, kako je i naznačeno u istraživanju, među Romima jugoistočne Srbije (kao i u zemljama Latinske Amerike i Afrike) pentekostalizam najpopularnija i najuspešnija verzija neoprotestantizma. U poređenju sa adventistima i Jehovinim svedocima, pentekostna crkva manje naglašava versku i moralnu rigoroznost, a više podržava spontanu i osećajnu stranu nove religioznosti (pesma i ples), koji se tradicionalno povezuju sa Romima i njihovim mentalitetom.

Treće. Specifičnost istraživanja religioznosti romske populacije iziskuje upotrebu manje uobičajenih metoda iz korpusa "standardne" empirijske sociologije religije (kao što su pisne ankete, statistike ipd.). Umesto anketa i statistike u prvi plan dolaze spontani i metodički vođeni razgovori, posmatranje sa učestvovanjem ili bez njega, rečju, načini koje je razvila i više upotrebljava etnologija, odnosno socijalna antropologija, ali koje je izvršno upotrebio i naš autor u svom istraživanju.

Kao što je rečeno, knjiga (odnosno, istraživanje u njenoj osnovi) značajna je na sva tri opisana nivoa, ponajpre na nivou problematike sociologije religije. Na nekim stranicama pomalo je preterano pridržavanje originalne strukture teksta iz doktorske disertacije (poput detaljnog prikazivanja određenih religijsko-socioloških teorija i opisa korišćene terminologije). U celini posmatrano svakako predstavlja značajan doprinos romologiji i sociologiji religije, njihovim saznanjima i hipotezama, te metodama njihove empirijske verifikacije.

Objavljivanje rada kao knjige značajan je podsticaj za dalja istraživanja. Konstatacije i hipoteze o "protestantizaciji" među Romima početkom ovog stoljeća nameću potrebu istraživanja i praćenja situacije i trendova i u kasnijim decenijama (i to ne samo zbog provere uloge materijalnih podsticaja, odnosno materijalne pomoći koju su nudile različite neoprotestantske zajednice i ustanove na početku svog delovanja). I bez toga, knjiga svojim uvidima (zajedno sa osvrtima na poteškoće da se do njih dođe) doprinosi uspostavljanju od predrasuda i nepoznanica rasterećenog odnosa između Roma i njihovog nacionalnog, kulturnog i religijskog okruženja (ne samo u jugoistočnoj Srbiji o kojoj neposredno govori).

U Ljubljani,
15. 11. 2024.

dr Marko Kerševan

profesor emeritus Univerziteta u Ljubljani,
Republika Slovenija